

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

פרשת שבוע **בהעלותך תשע"ז**

מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

וַתְּדַבֵּר מִרְיָם וְאַהֲרֹן בְּמִשְׁחָה עַל אֲדוֹת הָאִשָּׁה הַכֹּהֵנִית

הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

תלונתם של מרים ואחיה אהרון, כנגד משה מתוארת במילים הבאות: "וַתְּדַבֵּר מִרְיָם וְאַהֲרֹן בְּמִשְׁחָה עַל אֲדוֹת הָאִשָּׁה הַכֹּהֵנִית אֲשֶׁר לָקַח כִּי אִשָּׁה כְּשֵׁית לָקַח: וַיֹּאמְרוּ הֲרַק אִךְ בְּמִשְׁחָה דְבָר יִקְוֶה הֲלֹא גַם בְּנוֹ דְבָר וַיִּשְׁמַע יְקֹנֶק: וְהָאִישׁ מִשָּׁה עָנְיוּ מְאֹד מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה" (במדבר י"ב א-ג).

בדברינו לפרשת **בהעלותך תשע"ב** הבאנו מקורות מדברי חז"ל ומדברי הראשונים, על פיהם בשפת התנ"ך לביטוי "כוש" אין קונטציה ומשמעות שלילית, אלא ההפך מכך. אמנם, יש מן הראשונים שראו בעצם השימוש בביטוי זה, ניסיון פגיעה במשה ובאשתו, נוות ביתו, מי שעזבה את בית אביה והלכה אחריו במדבר, עיי"ש.

ננסה בדברינו השבוע לברר לעומק, מה היה שורש הוויכוח על פי סמיכות הפרשיות?

לאחר התלונות הקשות שהיו בפי כל חלקי העם, משה רבנו פנה אל הקב"ה וביקש: "להחזיר את המנדט" "לא אוכל אֲנִי לְבָדִי לְשֵׂאת אֶת כָּל הָעָם הַזֶּה כִּי כָבֵד מְאֹד: וְאִם כִּכָּה אֶתְּ עֲשֵׂה לִי הֲרֹגִי נָא הַרְג אִם מִצְּאִיתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ וְאֵל אֲרָאָה בְּרַעְיִתִי" (שם, י"א יד-טו).
הקב"ה הציב פתרון: "וַיֹּאמֶר יְקֹנֶק אֶל מִשָּׁה אֶסְפֶּה לִּי שְׁבָעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִדְעוּתָּ כִּי הֵם זִקְנֵי הָעָם וְשֹׁטְרָיו וְלִקְחָתָּ אֹתָם אֶל אֶהָל מוֹעֵד וְהִתְיַצְבוּ שָׁם עִמָּךְ: וְנִרְדְּתִי וְדַבַּרְתִּי עִמָּךְ שָׁם וְאַצְלִיתִי מִן הָרוּחַ אֲשֶׁר עָלֶיךָ וְשָׁמַתִּי עֲלֵיהֶם וְנִשְׁאוּ אֹתָךְ בְּמִשְׁחָה הָעָם וְלֹא תִשָּׂא אֹתָהּ לְבִדְךָ" (שם, טז-יז).

הכתוב סיכם: "וַיִּצְא מִשָּׁה וַיְדַבֵּר אֶל הָעָם אֶת דְּבָרֵי יְקֹנֶק וַיֹּאסֶף שְׁבָעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי הָעָם וַיַּעֲמֵד אֹתָם סְבִיבֹת הָאֶהָל: וַיִּרַד יְקֹנֶק בְּעֵנָן וַיְדַבֵּר אֵלָיו וַיֹּאצֵּל מִן הָרוּחַ אֲשֶׁר עָלָיו וַיִּתֵּן עַל שְׁבָעִים אִישׁ מִזִּקְנֵים וַיְהִי כְּנֹחַ עֲלֵיהֶם הָרוּחַ וַיִּתְנַבְּאוּ וְלֹא יָסְפוּ: וַיִּשְׁאָרוּ שְׁנֵי אַנְשִׁים בְּמַחְנֶה שֵׁם הָאֶחָד אֶלְדָּד וְשֵׁם הַשֵּׁנִי מִידָד וַתִּנַּח עֲלֵהֶם הָרוּחַ וְהִמָּה בְּפִתְחֵים וְלֹא יָצְאוּ הָאֶהָלָה וַיִּתְנַבְּאוּ בְּמַחְנֶה" (שם, כד-כו).

לא נתפרש בכתוב מה הייתה נבואתם. חז"ל השלימו את הפער: "ומה נבואה נתנבאו? אמרו: משה מת, יהושע מכניס את ישראל לארץ" (סנהדרין דף יז ע"א).

דברים אלה של חז"ל מחוללים מהפכה בהבנת סדר המאורעות המופיעים בתורה. שהרי הגזירה על משה רבנו שלא יכנס לארץ, נגזרה רק לאחר פרשית 'מי מריבה' המופיעה בפרשת חקת שבהמשך ספר במדבר: "וַיְדַבֵּר יְקֹנֶק אֶל מִשָּׁה לֵאמֹר: קַח אֶת הַמִּשְׁחָה וְהִקְהַל אֶת הָעֵדָה אֹתָהּ וְאַהֲרֹן אַחִיךָ וְדַבַּרְתֶּם אֶל הַסֵּלַע לְעֵינֵיהֶם וְנָתַן מִימֵי וְהִוצֵאתָ לָהֶם מִים מִן הַסֵּלַע וְהִשְׁקִיתָ אֶת הָעֵדָה וְאֵת בְּעֵירָם: ... וַיָּרֶם מִשָּׁה אֶת יָדוֹ וַיַּךְ אֶת הַסֵּלַע בְּמִשְׁחָהוֹ פַּעַמַּיִם וַיִּצְאוּ מִים רַבִּים וַתִּשָּׂף הָעֵדָה וַיִּבְעֵרוּם: ס וַיֹּאמֶר יְקֹנֶק אֶל מִשָּׁה וְאֵל אַהֲרֹן זַעַן לֹא הָאֲמִנְתֶּם בִּי הַקְדִּישֵׁנִי לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לִכֵּן לֹא תָבִיאוּ אֶת הָקֶהָל הַזֶּה אֶל הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָהֶם: הֲמָה מִי מְרִיבָה אֲשֶׁר רַבּוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת יְקֹנֶק וַיַּקְדִּישׁ בָּם" (במדבר כ" ז-יג).

משה רבנו, במקום **לדבר** אל הסלע, החזיר את העם לתקופת האות והמופת והכה בסלע (הקוראים המעוניינים להעמיק בנושא מוזמנים לעיין בספרי 'צפנת ישעיהו' עמודים 198-208).

לכן (כמודגש לעיל), המילה המנחה בכל הפרשיות שאנו דנים בהן היא דבר. הגאון מוילנא דרש "מילה בסלע שתיקה בתרי", אם משה רבנו היה אומר מילה בסלע ולא היה מכה בו, ה'תרי' = השניים = אלדד ומידד היו שותקים ולא היו אומרים את הנבואה: "משה מת, יהושע מכניס את ישראל לארץ".

אנו נצמד בעקבותיו ונפרש כי ציפורה, היא האִשָּׁה הַכֹּהֵנִית, הייתה הראשונה שעשתה 'מילה בסלע', מלה את ערלת בנה - בנו של משה, באמצעות סלע=צ, מה שאפשר, בסופו של דבר, למשה רבנו להביא את עם ישראל למעמד הר סיני ולשמיעת הדיבור האלקי. מאותו רגע ואילך נתקיים במשה רבנו: "וְאֹתָם תִּהְיֶה לִי מִמְלַכֶּת כְּהִנָּם וְגוֹי קְדוֹשׁ אֲלֵה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תְּדַבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וַיָּבֵא מִשָּׁה וַיִּקְרָא לְזִקְנֵי הָעָם וַיִּשֶׂם לִפְנֵיהֶם אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר צִוָּהוּ יְקֹנֶק: וַיַּעֲנוּ כָל הָעָם יַחְדָּו וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר דְּבָר יְקֹנֶק נַעֲשֶׂה וְיִשָּׁב מִשָּׁה אֶת דְּבָרֵי הָעָם אֶל יְקֹנֶק: וַיֹּאמֶר יְקֹנֶק אֶל מִשָּׁה הִנֵּה אֲנִי בָּא אֵלֶיךָ בְּעֵב הָעֵנָן בְּעָבוּר: יִשְׁמַע הָעָם בְּדַבְרֵי עִמָּךְ וְגַם כִּי יֹאמְרֵנוּ לְעוֹלָם וַיַּגִּד מִשָּׁה אֶת דְּבָרֵי הָעָם אֶל יְקֹנֶק" (שמות י"ז ט-יז).

גם אחרי הטעות של ההכאה בסלע, אין לחלוק על משה רבנו, האיסור חל על כל העם ואפילו גם על מרים ואהרון.

לע"נ רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג	לע"נ ר' מאיר ז"ל בן יחזקאל שרגא ברכפלד	לע"נ מרת שרה ונגרובסקי ע"ה בת ר' משה זאב נלבי"ע י' בתמוז תשע"ד	לע"נ הרב אשר וסרטיל ז"ל נלבי"ע ט' בכסלו תשס"ט
לע"נ ר' אליהו כרמל ז"ל נלבי"ע ח' באייר תשע"ו	לע"נ הרב שלמה מרזל זצ"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלבי"ע י' באייר תשע"א	לע"נ הרב ראובן אברמן זצ"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלבי"ע ט' בתשרי תשע"ו	לע"נ מר שמואל שמש ז"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלבי"ע י"ז בסיוון תשע"ד

לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת היי"ד

חמדת האנציקלופדיה התלמודית

הפרשה באנציקלופדיה התלמודית

הדלקת נרות במקדש

דָּבָר אֶל אֶהָרֹן וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּהֶעֱלֹתְךָ אֶת הַנֵּרוֹת אֶל מוֹל פְּנֵי הַמִּנְוָה יָאִירוּ שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת. (ח ב)

האם מדליקים נרות המנורה גם בבוקר?

האם זר כשר להדלקת הנרות?

המצוה ומקורה. מצוה להדליק בכל יום שבעה נרות במנורה שבמקדש, שנאמר: יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אֶהָרֹן וּבְנָיו (שמות כז כא). הרמב"ם (בספר המצוות עשה כה) מנה אותה כמצוה אחת עם הטבת הנרות, שלדעתו הדלקת הנרות היא הטבתם (תמידין ומוספין פ"ג הי"ב). וביאר רבנו חיים הלוי (ביאת מקדש פ"ט ה"ז) שכוונתו שאין המצוה בעצם מעשה ההדלקה, אלא שיהיו הנרות דולקים, ובזה שהם דולקים כהלכתם מתקיימת מצות ההטבה. אבל המאירי (שבת כב ב) והחינוך (מצוה צח) כתבו שיש שמנו אותם בשתי מצוות - הטבה והדלקה. ובספר מעין החכמה (סי' פח) כתב שלדעת הראשונים הסוברים שאין הדלקה בכלל הטבה (עי' להלן בשם הרשב"א), המצוה אינה אלא ההדלקה, ואין ההטבה אלא הכשר מצוה.

זמנה. בזמן הדלקת הנרות נחלקו ראשונים:

דעת רש"י (שבת כב ב וחגיגה כו ב), התוספות (מנחות פו ב ד"ה ממנה), הרמב"ן (שבת שם), הראב"ד (תמיד פ"ג מ"ט) והרשב"א (ח"א סי' עט ושט) שמצותה אינה אלא בין הערבים, שנאמר: וּבְהֶעֱלֹתְךָ אֶת הַנֵּרוֹת בֵּין הָעֶרְבִים (שמות ל ח), והעלאה זוהי הדלקה. ואין צריך שיהיו דולקים אלא מערב עד בוקר, שנאמר: יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אֶהָרֹן וּבְנָיו מֵעֶרֶב עַד בֹּקֶר (שמות כז כא). ומה שנאמר: בִּבְקָר בִּבְקָר בְּהִיטִיבוּ אֶת הַנֵּרוֹת יִקְטִרְנָה (שמות ל ז), לא נאמר אלא על ההטבה, שמצותה בבוקר, ולא על ההדלקה (רשב"א שם). אלא שר המערבי מצותו שיהיה דולק תמיד, שנאמר: לִפְנֵי ה' תָּמִיד (ויקרא כד ג), וכמו ששינו בספרי (במדבר פיסקא נא): לִפְנֵי ה' תָּמִיד - שיהא נר מערבי תדיר, שממנו מדליק את המנורה בין הערבים.

אבל דעת הרמב"ם (תמידין ומוספין פ"ג ה"י ויב, ועיי"ש בכסף משנה ובלחם משנה) והמאירי (שבת שם) בשם יש מפרשים, שכל הנרות כולם מצותם להיות דולקים תמיד. ומצוה להדליק בבוקר ובין הערבים נרות שכבו ולתקן נרות שלא כבו, שנאמר: בִּבְקָר בִּבְקָר בְּהִיטִיבוּ אֶת הַנֵּרוֹת, והדלקת הנרות היא הטבתם.

המדליק. כתב הרמב"ם (ביאת מקדש פ"ט ה"ז): הדלקת הנרות כשרה בזרים - וכשרה מוחץ להיכל - לפיכך, אם הטיב הכהן את הנרות והוציאם לחוץ, מותר לזר להדליקם, וכמבואר בגמרא (יומא כד ב) שהדלקה אינה עבודה. והטעם, פירש הכסף משנה (ביאת מקדש שם) בשם רש"י (יומא שם, ולפנינו אינו), משום שלאחר שהדליקה השלחבת עולה מאליה. ובחידושי רבנו חיים הלוי (שם) פירש משום שאין המצוה על עצם מעשה ההדלקה, אלא שהנרות יהיו דולקים, כמבואר למעלה, ולכן אין במעשה ההדלקה פסול זרות וחוץ. ומכל מקום לכתחילה צריכים להדליק בהיכל; וכשמדליקים בהיכל, אסור לזר להדליק, שאפילו למזבח אסור לזר להתקרב, ולכן נאמר כאן: דָּבָר אֶל אֶהָרֹן וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּהֶעֱלֹתְךָ אֶת הַנֵּרוֹת. אלא שאם הוציא מן ההיכל, כשר זר להדליק גם לכתחילה (מרכבת המשנה ואבן האזל שם).

אולם הראב"ד (בהשגות שם) חולק וסובר שלכתחילה צריכה ההדלקה להיות בכהן; אלא שאם הדליקם זר - כשר, שהרי נאמר: דָּבָר אֶל אֶהָרֹן וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּהֶעֱלֹתְךָ אֶת הַנֵּרוֹת, הרי שעל כל פנים לכתחילה צריך כהן; אלא שמכיון שאינה עבודה, בדיעבד כשרה בזר (חי' ר"ח הלוי שם בדעת הראב"ד), והמרכבת המשנה (שם) פירש, שלפי שלא נאמר "ויַעֲלֶה את הנרות" בלשון ציווי אלא בְּהֶעֱלֹתְךָ, בדיעבד כשרה; ומכיון שנאמר: דָּבָר אֶל אֶהָרֹן וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּהֶעֱלֹתְךָ אֶת הַנֵּרוֹת, לכתחילה צריך כהן.

ומדברי הריטב"א (יומא שם) נראה שלא אמרו הדלקה אינה עבודה אלא לענין חיוב מיתה, שהזר שהדליק אינו חייב מיתה, ולמדים כך ממה שנאמר בלשון בְּהֶעֱלֹתְךָ ולא בציווי "ויַעֲלֶה". אבל מכל מקום ההדלקה צריכה כהונה, שהרי נאמר לאהרן בְּהֶעֱלֹתְךָ אֶת הַנֵּרוֹת, והעבודה פסולה בכך.

הדלקת הנרות. מצות הדלקת שבעת הנרות שבמקדש.
הפרקים: א. המצוה ומקורה; ב. זמנה; ג. השמן והפתילות; ד. ההדלקה; ה. המדליק

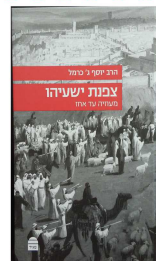

ציור המנורה ברצפת בית הכנסת "שלום על ישראל" ביריחו

חדש - "צפנת ישעיהו" מאת הרב יוסף כרמל

הנביא ישעיהו פעל באחת מהתקופות הסוערות והדרמטיות ביותר בחיי האומה הישראלית, תקופה של ציפיה למשיח שנשברה ברעש אדמה נורא, וחוללה גם מהפך רוחני ופוליטי. האור בקצה המנהרה הפציע שוב רק בימיו של חזקיהו. צפנת ישעיהו: מעוזיה עד אחז מפגיש אותנו עם שלושה מלכים שעמדו בצומת היסטורי זה בתולדות עמנו: עוזיה, המלך שדרש את האלוהים אך לקה בצרעת בעקבות חטאו; יותם, המלך הצדיק ביותר בתולדות עמנו; ואחז, המלך אשר הכיר בקב"ה אבל לא האמין בהשגחתו. בביאורו לנבואות ישעיהו, נצמד הרב כרמל, לדברי חכמינו וגדולי הראשונים, ומציע דרך מרתקת ללימוד תנ"ך בעקבות חז"ל. קריאה זו מבהירה את התכנית האלוהית ומבררת סוגיות עקרוניות באמונה. צפנת ישעיהו מגלה לקורא את משמעות הנבואות לדורו של הנביא ואת הרלוונטיות שלהן לדורנו.

לרכשה

Montreal, Canada

מונטריאל, קנדה
כסלו תשנ"ב

נערה יהודיה בת נכרי - איסורה לכהן

שאלה

הנושא: בת ישראלית מנכרי, בעניין דינה להתחתן עם כהן שפסק המחבר באבן העזר סי' ד, יט שהולד פגום לכהונה. האם יש פתח כלשהו לפתרון הבעיה, ומה הנוהג כשהדבר בא בפני בתי-הדין בישראל?
השאלה הפרטית: בחורה בת ישראלית מנכרי שלא התגייר, שהכירה בחור כהן, והפכה בהשפעתו לשומרת מצוות ונתאהבו זה בזו אהבה עזה, והנה הם שומעים היום שההלכה לא מתירה להם להתחתן כראוי. וזה כמובן נפל על שתי המשפחות כהלם, כיוון שלא הרבה יודעים מזה. האם יש פתח כלשהו?

תשובה

שאלה נכבדה זו אם בת עכו"ם מישראלית כשרה לכהונה, נדונה ונתלבנה כבר אצל הראשונים, שכן מסקנתה המפורשת של הגמרא¹ היא: "הלכתא עו"כ ועבד הבא על ישראלית הולד כשר...". וראשונים נחלקו אם כשר לכל דבר, או שאינו ממזר אבל פגום הוא לכהונה².
כפי שכבודו מציין, נפסק הדבר מפורש בשו"ע לאיסורא, והדבר מופיע פעמים מספר³. לאור זה, הרי גם אם דעת רמב"ם להקל אף לכתחילה⁴, אין מקום להורות בניגוד לפסקם החד-משמעי של הטור והמחבר⁵.
והנה מנוסח השאלה משמע שאין ספק בגויותו של אבי הנערה, וגם אין מצב שלפיו אותו הכהן אינו ידוע ככהן (כגון שאינו נושא כפיו ואינו עולה לתורה ראשון)⁶. והואיל והזוג טרם נישא, והם באים להימלך, איננו מוצאים פתח להקל, עם כל הכאב ועגמת-הנפש שיש בכך. אנו ממליצים לקיים שיחות רציניות עם הבחור ועם הבחורה (ואף עם המשפחות) כדי שישתכנעו ויבואו מתוך עצמם להכיר בדעת תורה שהיא דעת ה'. ויהי רצון שהקב"ה ימציאם את זיווגם האמיתי מהרה.

¹ יבמות (מה ע"ב).

² ר"ף שם כתב: "ואיכא מרבנותא דמסיימי בה דהאי דאמרין הולד כשר, הנ"מ לישראל, אבל לכהונה הולד פגום... וחזינא לרבוותא אחרני דפסקי... ואנו מספקא לן אי הוי פגום או לא...". (עיי"ש). וב"נמוקי יוסף" שם הבין שדעתו של ר"ף להכשיר לגמרי, אולם רוב הראשונים הבינו שר"ף נשאר בספק (רמב"ן, רשב"א, ריטב"א ועוד), ואז לכתחילה לא תינשא, ורק בדיעבד לא תצא.
רמב"ם (בהל' איסורי ביאה פי' טו ה"ג) כתב: "עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל, הולד כשר" ... ולא יסף, מה שמוכיח, שדעתו להכשיר לכהונה, לכאורה.

³ (ועיין שם "מגיד משנה" ו"לחם משנה" שהעירו, שלכהונה פגום). ועיין ברא"ש שם שאוסר בוודאות. וראה גם רשב"א, ריטב"א ומאירי שם שהבינו בדברי רש"י בסוגיה, שדווקא בת פגומה לכהונה, ואלו הבן כשר לכך, וכן כתב מהרש"ל ב"יים של שלמה" (יבמות סי' לח).
רוב האוסרים מסכימים שהאיסור הוא רק מדרבנן, ראה רמב"ן שם, וראה ביאורי הגר"א (שו"ע אבן העזר סי' ז אות נו).
⁴ כגון אבן העזר (סי' ד, ה ויט וסי' ז, יז), ועיין שם גם בנושאי כלים שדנו בדבר ונוטים להקל רק בדיעבד, כשכבר קידשה הכהן, שאין להוציא, אך לא מצאנו מי שהתיר לכתחילה [ובעניין דומה מובא בספר "בניין אפריים" לזכרו של הרב אפריים ברודיאנסקי מעשה שהיה שמרן הרב קוק זצ"ל אישר בדיעבד נשואי כהן עם גרושה].

⁵ כאמור לעיל, עיי' דבריו בהל' איסורי ביאה (פי' טו ה"ג). וראה "בית יוסף" (בתחילת סי' ד).

⁶ ראה שו"ת "אגרות משה" (אבן העזר ח"א סי' ה), וראה בפירוט ובבהירות בשו"ת "שרידי אש" (ח"ג סי' ח ובסי' נד ובהוצאה החדשה ח"א סי' עא וקט) שם דן בשאלה כזאת ממש, והכריע לאיסורא, וכתב שם: "ויודע גם דעת השבות יעקב דכהנים בזמן הזה אינם אלא ספק כהנים, ועפ"י כל הנ"ל אפשר למצוא פתח להיתרא, אבל מרן המחבר וכן רבינו הגר"א סגרו לפנינו את הדרך ואין יוצא ואין בא".
⁶ מסברה זאת (ומטעמים נוספים) התיר בית-הדין בתל-אביב בשנת התשמ"ג מקרה דומה, אלא ששם היה מדובר בעולה מפרס, שמלבד ששמו כהן, לא שמע מעולם מאביו שהוא כהן, ולא הוחזק לשאת כפיו או לעלות לתורה ראשון, וגם הבחורה כבר היתה בהריון ממנו, והתיר זאת הגר"ע יוסף, ראה קובץ "חזון עובדיה" ב' מאמר הגר"ע יוסף.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,
הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

גם אני מאשר:
הרב שאול ישראלי

מתפללים לרפואתם השלימה של:
הרב אביחי ניסן בן חיה אורנית מרים בת דליה
רועי משה אלחנן בן ג'ינה דְבָרָה יחזקאל בן מילכה
בתוך שאר חולי עם ישראל

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן,
יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה"
הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח וביור מקיפים במקורות.
בין הנושאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון,
מדיניות פסקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה,
כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד.
זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראלי של מכון ארץ חמדה.

